

УДК 070.482:СЛОГА(439)“2009/2017”
014.3:СЛОГА(439)“2009/2017”
271.222(497.11)-774:655.413(439)“2009/2017”
DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina33-47281>

Прегледни рад

Александра П. ИСАКОВ*
Политика НМ

Свейислав Ђ. РАЈШИЋ**

„СЛОГА“ – ГЛАСИЛО СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ПАРОХИЈЕ СВЕТОГ ПРЕОБРАЖЕЊА ГОСПОДЊЕГ У ДЕСКИ: ПРИЛОГ БИБЛИОГРАФИЈИ ПЕРИОДИКЕ

Айспиракџи: У овом раду обрађује се гласило које је издавала Српска православна парохија Светог Преображења Господњег у Дески, селу надомак Сегедина, у којем су некада Срби били већина, а данас су мала заједница која кроз образовне, културне и духовне установе настоји да одржи свој језик, културу и обичаје. Гласило „Слога“ излазило је у кратком временском периоду од девет година и поред текстова који су верске тематике садржало је и текстове посвећене самој заједници у насељима Деска, Вашархељ и Нови Сентиван, као и представљање парохијана са њиховим детаљним животописом. Ови подаци представљају увид у садашњи живот мале заједнице, а кроз приче парохијана и у начин живота мањинске националне скупине у последњих неколико деценија. Ово је и прво гласило које је на српском језику излазило у селима у Мађарској у којима је српско становништво некада било већинско.

Оно представља ванредан напор самог пароха који је приређивао гласило да очува језик, а кроз теме у гласилу и одржи заједницу на окупу кроз информације о појединим њеним члановима.

Кључне речи: Периодика, гласило „Слога“, Српска православна парохија Светог Преображења Господњег у Дески, српска мањина, Мађарска, Деска, 2009–2017, Светомир Миличић.

УВОД

Издавачка делатност Срба изван матице представља значајан историјски извор о њиховом начину живота, интегрисаности, настојањима очувања идентитета, али и о појединачним члановима заједнице. То је вишеструко вредно врело сазнања о деловима националног корпуса који дужи или краћи временски период живе у другој земљи и настављају да кроз објављивање књига или периодике негују матерњи језик, обичаје, веру, а кроз издавачку делатност периодике покушавају да повежу заједницу и одрже је на окупу.

Срби на простору Мађарске живе дуже од седам векова, а први подаци о њиховом насељавању тадашње Угарске, потом Аустро-Угарске непотпуни су и непоуздани.

* Докторанд библиотекарства на Педагошком факултету у Сомбору, saska.isakov@gmail.com

** Пуковник полиције и управник Окружног затвора у пензији, доктор историје Цркве и докторанд библиотекарства на Педагошком факултету у Сомбору, prostor.rs@gmail.com

У овом дугом временском периоду мењале су се империје, владари, померале границе, долазило до ратова, револуција, интерних сукоба, што је све утицало да део докумената о њиховом животу на просторима северно од Србије нестане. Историјска грађа је уништана у ратним пожарима или мирнодопским похарама или је, пак, премештана. Писани трагови о постојању заједнице, њеном организовању, као и начина живота њених чланова, углавном се везују за Српску православну цркву која је вековима била једина национална институција на просторима изван матице.

ДОСЕЉАВАЊЕ СРБА НА ПРОСТОР МАЂАРСКЕ

Присуство Срба у Угарској, односно на простору данашње Мађарске уобичајено се везује за Велику сеобу под Патријархом Арсенијем Чарнојевићем крајем 17. века. Међутим, политичке везе су постојале далеко раније, нарочито у почетку међу властелом. „Veze Srba sa krunom Svetog Stefana otpočele su u XII veku kada se srpska princeza Jelena udala za ugarskog prestolonaslednika, a njen brat Beloš zadobio visoku titulu vojvode, a kasnije i bana“ (Lemajić 2014: 4).

О овом периоду мало је доступних историјских извора, померања становништва не бележе се у документима, који су често и тешки за интерпретацију, како је то навео Сима Ђирковић у студији „Срби међу Европским народима“ (2004: 119-120, 124). Отуда нема целовите историје пречарнојевићевских сеоба.

Као типични разлози сеобе помиње се бежање становништва пред новим освајачима, колонизација простора из политичких циљева коју предузимају виши феудални слојеви, те напуштање земље и одлазак у нове области због глади. „Поред политичких прилика, ратови, глад и помор утицали су, такође, да је народ почео да напушта стара своја огњишта и да се помера у разним правцима“ (Јиречек 1984: 355).

Подаци о присуству Срба у Угарској су посредни и непотпуни. О томе сведочи историја манастира Грабовца, у југозападном делу Мађарске, о коме први записи датирају из 1585. године. Основали су га монаси братства Драговић из Далмације који су потражили ново уточиште бежећи од глади. Манастир је основан на темељима онога што се сматрало грчко-српском православном црквом, а о којој нема ближих података. Монаси братства Драговић сматрали су да је њихов долазак у „унгарску“ земљу привремен, али су их овде задржали грабовачки Срби. Манастир Грабовац је данас један од два жива манастира на територији Мађарске (<https://www.serbdiocese.hu/eparhija/manastiri/manastir-grabovac/>).

Деспот Стефан Лазаревић био је вазал мађарског краља Жигмунда, за шта је, осим територије Мачве, Београда и Голуца, добио и 34 села око града Дебрецина, трговиште Бесермењ, 15 села и селишта у Сатмарској жупанији, са низом рударских насеља. Јиречек набраја нека од најважнијихседа које је имао деспот Стефан наводећи руднике сребра и злата у Нађбањи, а најдаље на северу био је његов посед Мункач са тврђавом. Деспот Стефан имао је и у Будиму велику камену палату.

Јиречек наводи и да су миграције ка северу, у Угарску започеле одмах после Косовске битке, а да је краљ Матија, рачунајући на дошљаке као одбрану од Турака, здушно помагао сеобу Срба у јужну Угарску.

„Исти краљ пише у једном писму папи, од 12 јануара 1483. године, да је за последње четири године пресељено у јужну Угарску на 200.000 душа.... Тако је, дакле, јужна Угарска од половине XV века добила физиономију српску. Старији мађарски елемент повлачи се на север, млада мађарска топографска номенклатура ишчезава и поново овлађује српска, далеко старија од мађарске“ (Јиречек 1984: 421).

У време опсаде Смедерева 1439. године један турски одред је опљачкао насеље Ковин, чији становници са женама и децом и имовином коју су могли понети, у страху од поновног упада Османлија, беже у унутрашњост Угарске и смештају се код опустеле цркве светог Аврама на острву Чепел, јужно од Будима (Кисић, Васић 2021: 11, Калић 1994: 174, Ђирковић 2004: 124). Новом насељу наденули су име оног са ког су потекли, Српски Ковин, или Рацкеве у којем се данас налази најстарији живи манастир у Мађарској.

Наша историографија у већој мери се бавила Великом сеобом Срба предвођеном патријархом Арсенијем III Црнојевићем (Чарнојевићем) као једним од битних историјских догађаја и по свом обиму, али и последицама.

„Срби нису прешли у Угарску као бегунци него као организован народ обухваћен Пећком патријаршијом као националном установом и с патријархом на челу који није био само духовни него и световни вођа народа. Исто тако, они нису населили хабзбуршке територије као уљези већ ступише на позив цара. Тим сеобама ојачан је српски елемент на северу, док су пространа српска подручја на југу услед сеоба и ратних пустошења депопулизована“ (Деретић 2018: 201).

Патријарх Арсеније III Чарнојевић био је у матици свих збивања, пише Деретић, те је и цео народни покрет назван по њему. Повлачећи се пред Турцима цар Леополд I позвао је балканске народе на устанак обећавајући им привилегије. Деретић оцењује да је тај позив историјски акт од прворазредног значаја, јер представља основу српских привилегија у Аустрији.

„Цар је прихватио српске захтеве и издао 21. августа 1690. године прву српску привилегију. Она представља основу државноправног положаја српског народа у Хабзбуршкој монархији све до 1918“ (2018: 202).

Након руско–турског рата од 1735. до 1739. године поново долази до сеобе Срба коју сада предводи патријарх Арсеније IV Јовановић. Ђирковић наводи да није реконструисана и испричана велика хроника сеоба, јер је до сада утврђено да немамо „велику“ сеобу, чак ни она која се тако назива, већ непрегледан број покрета који су спонтани или подстицани (2020: 266).

Подаци о броју Срба који су се напуштали своје домове на простору централне и јужне Србије и полазе ка северу крећу се у непоузданој скали од 30.000 до 500.000 људи. Међутим, аутори дигиталне изложбе о Великој сеоби Срба у Матици српској одржаној 2020. године, Срђан Гравац и Ненад Станојевић наводе да је вероватно у Угарску избегло између 70 и 80 хиљада душа, од чега се само у околини Будима населило око 15.000 људи. То је довело и до тога да се из Старе и Јужне Србије центар српског етничког простора сели у Шумадију и јужну Угарску.

„Навођењем оваквих података који се налазе у архивским изворима, можемо закључити да извори говоре о главној групацији миграната на челу и око патријарха Чарнојевића која је износила 30.000–40.000 људи, не рачунајући оне хиљаде које су се на путу према Будиму и Коморану задржавале и настањивале по Бачкој, Срему, Источној Славонији, Барањи и дуж Дунава, до ниже Будима. О Великој сеоби Срба из 1690. дуго ће се још, ако не и непрестано, писати у српској и у европској историографији, али број избеглих Срба никада неће тачно бити утврђен. Мишљења смо да је најближа реалности процена великог историографа Илариона Руварца од 70.000 до 80.000 душа избеглих у време Сеобе, а то је за крај XVII века врло импозантна бројка“ (Гавриловић 2013: 175).

Историјска свест о доласку на просторе Угарске, како наводи Марија Илић у свом истраживању „Велика сеоба Срба у колективном памћењу: заједнице памћења и жанрови“ означава се као „фундирајући мит међу Србима у Мађарској, и то посебно у званичној културној (ре)презентацији и институционалном дискурсу цркве, школе, писане културе“ (2011: 215).

Наредни велики талас миграција између Србије и Мађарске текао је двострано у периоду од 1921. до 1930. године када је дошло до неког облика размене становништва између Мађарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Након што је Тријанонским миром повучена граница између две државе, Србима који су остали у Мађарској омогућено је да оптирају, односно да изаберу да пређу на територију Србије где су добијали њиву и кућу у приближно истој вредности, односно величини имовине коју су имали у Мађарској. У својој двотомној студији „Сеоба у матицу“, Гојко Маловић наводи: „1920. године у Мађарској је било 19.000 Срба, у наредној деценији за Србију, односно за оптацију пријавило се 14.000 Срба“ (2010: 585). Срби у Мађарској у насељима где су некада чинили већину, или бар велики део становништва, постају готово занемарљива мањина. Одржање националног идентитета стално је угрожено асимилацијом, али и разумљивом потребом за уклапањем и прилагођавањем већинском становништву.

Велики таласи исељавања Срба у Угарску, односно територију данашње Мађарске у 17. и 18. веку као и недовољно историјски истражена мања миграторна кретања ка северу, те потом процес оптације који је трајао целу деценију, утицали су на политичку, економску и демографску карту Србије и Мађарске. Потомци припадника српског народа који су се преселили у Мађарску са патријархом Арсенијем Чарнојевићем, и данас чине срж српске заједнице у Мађарској. Није занемарљив број ни грађана Србије који су током последњих деценија 20. века из различитих, доминантно економских разлога, одлучили да живот наставе у Мађарској. Према последњим подацима Централног статистичког завода, на основу пописа обављеног током 2022. године у Мађарској живи 11.622 Срба, од чега се 4.249 особа изјаснило да им је српски матерњи језик (<https://www.ksh.hu/nepszamlalas>). Вековима је Српска православна црква била једина институција кроз коју су Срби у Мађарској могли да негују своју веру, идентитет, језик, обичаје и културу. Од 90-тих година 20. века, формирањем мањинских самоуправа, имају институт културне аутономије.

Тема сеоба остаје записана као једна од великих тема српског народа која свој исказ има и у уметности. Упечатљиво о сеоби говори слика Паје Јовановића „Сеоба

Срба под Арсенијем III Чарнојевићем“, а епски израз сеоба је добила и у ремек делу Милоша Црњанског „Сеобе“.

На мађарском тлу рођена су нека од највећих имена наше уметности, сликар Петар Добровић, рођен је у Печују, чак је имао активну улогу у краткотрајној Барањско-Бајској републици створеној након Првог светског рата, у тренуцима када још није коначно повучена граница између Мађарске и тадашње Краљевине СХС. У Сентадреји је рођен писац Јаков Игњатовић, у Чонграду Милош Црњански, а један од највећих мађарских песника Петефи Шандор, по рођењу је Александар Петровић.

СЕЛО ДЕСКА

Село Деска (мађарски: Deszk) је насеље у јужној Мађарској, десетак километара источно од града Сегедина, у жупанији Чонград-Чанад. Према подацима на званичном интернет порталу deszk.hu насеље има 3.681 становника, од којих се четири одсто изјашњавају као Срби. У појединим периодима историје већинско становништво у овом селу било је српско.

Село Деска у 16. веку био је спахилук Ђорђа Бранковића, а у време турске владавине када је, како пише Динко Давидов цео Банат насељен Србима из Рашке, Деска је припадала Чанадском санџаку. У другој половини 17. века имала је скромну богомољу и свештеника. Као део Војне крајине у 18. веку ова пустара издавана је у закуп и њен арендаш је капетан Васа Велики. Када је укинута издавање у закуп почиње насељавање Србима ратарима, а као српско село означена је 1735. године. До 1891. године у селу је живело преко 70 одсто Срба (1990: 310).

Маловић наводи да по различитим подацима који су прикућљани током одређивања границе 1919. године Деска је имала 2.932 становника, од којих су 1.569 били Срби. У табели о броју пријављених за оптацију уписано је да у селу Дески има 1.600 Срба од којих се њих 600 жели преселити у Србију (2010: 67, 93).

Село Деска данас симболичним гестовима чува трагове српског присуства у насељу. На улазу у село табла са називом места исписана је на мађарском и на српском језику ћириличним писмом, а натписи на српском језику ћириличним писмом постоје и на згради Библиотеке и Дома културе. У селу функционишу обданиште и Српска школа „Никола Тесла“, у којој се настава одвија до четвртог разреда основног образовања. Школа је смештена у просторијама Српског културно, образовног и духовног центра „Свети Сава“. У селу постоји Српско културно удружење за јавно добро „Банат“ које у неправилним временским размацима издаје „Дешчанске свеске“.

Једно од сведочанстава дуготрајног присуства Срба у насељу је и Српска православна црква Светог Преображења Господњег. Претходни храм подигнут је у 18. веку, али је у потпуности страдао током буне и револуције 1848/49. године. У време обнове села 1859. године подигнута је садашња црква (Давидов 1990: 310). Револуционарни догађаји, ратови, те политичке промене империја довеле су до уништавања дела писаних трагова о постојању српске заједнице у Дески и њеним члановима. Део црквених књига је спаљен и изгубљени су драгоцени подаци о некадашњим мештанима

Србима. Према речима Кристифора Брцана, председника Српског културног, образовног и духовног центра „Свети Сава“ успели су да кроз међународне пројекте, а уз помоћ мормонске верске заједнице дођу до једног броја података о некадашњим становницима села и на тај начин бар делимично надокнаде историјске празнине.

Парох Светомир Миличић 2003. године рукоположен је за новог свештеника у Дески. У том тренутку у селу је 120 Срба, који живе у 46 домаћинстава, од којих су у 15 домова самци, односно старији удовци или удовице. У обданишту, које се назива „српско“ од 30 деце тек једно или двоје је из породице у којој је бар један родитељ српског порекла. Овакви демографски подаци говоре о заједници која неумољиво опада.

ГЛАСИЛО „СЛОГА“ У ДЕСКИ

На јубилеј 150 година од подизања цркве у којој службује, парох Миличић је 19. августа 2009. године покренуо гласило „Слога“ које је излазило тромесечно као издање Српске православне парохије Светог Преображења Господњег у Дески, а у заглављу листа пише да је ово гласило „реч пароха, јереја Светомира Миличића са благословом преовештеног епископа будимског господина Лукијана“. Седиште гласила је у селу Деска, а теме обухватају и околна насеља Вашархел (мађ: Hódmezővásárhely) и Нови Сентиван (мађ: Újszentiván), у којима такође живи српска мањина.

„Слога“ је штампана на хартији А-4 формата, у црно-белој техници и излазила је девет година. Први број је објављен без навођења тачног датума изласка, осим да је реч о 2009. години, а по садржају се може закључити да је изашао у трећој трећини године. Исте године изашао је још један број гласила. Та прва два броја, прве године излажења, имала су 12 страна, након тога у 2010. години први број изашао је на 16 страна, да би сви наредни бројеви до 2015. године били на 20 страна. Тробој 23, 24. и 25. часописа изашао је на 24 стране, исто као и наредни двобој 26. и 27. Следећи број 28. има 20 страна, а наредни двобој 29. и 30. изашао је на 27 страна. На насловној страни гласила у првих осам бројева од података који би указивали на време излажења наведена је само година излажења и број гласила, али не и тачан датум. Тачан датум први пут се појављује на броју 9. од 30. августа 2011. године у трећој години излажења гласила.

Током девет година излажења објављена су 32 броја гласила. На гласилу не постоји импресум, односно уместо импресума у дну последње странице наведено је да је лист приредио јереј Светомир Миличић, његова електронска адреса и податак да лист излази тромесечно једном.

Реч „јереј“ која означава место у црквеној хијерархији мењала се у зависности од напредовања пароха Миличића, и у четвртој години излажења од броја 16. замењује је реч „протонамесник“, исто као у заглављу листа. У прва три броја „Слоге“ листови нису међусобно повезани, само је табак савијен по средини, а сви даљи бројеви до краја излажења спојени су клемовањем. Нигде у гласилу није наведено у којој штампарији је штампано, нити колики је тираж. Гласило нема других сарадника осим свештеника Миличића.

„Слога“ је, према казивању уредника и аутора свих текстова пароха Светомира Миличића, штампана у штампарији у Сегедину Perfect Profil KFT, на адреси 6772

Szeged, Beke utca 1. Штампана је у тиражу од 150 примерака, није се продавала, већ бесплатно делила мештанима и парохијанима.

Садржај листа одредила је чињеница да се оно појављује као гласило цркве, које уређује свештеник, што је определило да се у садржају претежно бележе дешавања везана за црквени календар и активности у парохији. У том смислу у гласилу су наведена имена чланова српског корпуса поводом различитих дешавања или њихових личних стања. Тако се бележе имена венчаних и крштених, као и особа које су болесне или преминуле. На страницама гласила обично је представљен и један од чланова српске заједнице, те је урађен његов животопис.

У „Слоги“ се појављују Милан Петков (Год. I, бр. 1, 2009), Јулијана Иванов (Год. I, бр. 2, 2009), Ана Крунић (Год. II, бр. 4, 2010), Василије Марковљев (Год. II, бр. 5, 2010. и Год. VII, бр. 25, 2015), Сретен Адамов (Год. II, бр. 6, 2010), Радоје Новков (Год. II, бр. 7, 2011) и Марко Рус (Год. III, бр.10, 2011).

Као вредан документ и извор података служи и велики број објављених црно-белих фотографија, којима није наведен аутор, али које су већином потписане, односно идентификоване су особе које се налазе на слици.

По свом целокушном садржају, како духовном тако и световном, гласило „Слога“ представља напор појединца да остави трага не само о Дески, већ и о околним насељима Вашархељ и Нови Сентиван, а где и даље постоји мала српска заједница. Белешке о појединцима у овим насељима, осим информативног карактера, истовремено су и непосредан историјски извор, а заједно са наводима о црквеним активностима и збир вредних података за етнографе, али и језикословце. Ту треба имати у виду да је реч о малобројној заједници која се убрзано асимилује, код које је присутан делимично анахрони речник. Истовремено, губе се и одређени нивои познавања матерњег језика, односно способност писменог изражавања уз ограничени фонд речи. Отуда је сваки писани траг о тој заједници важан.

У склопу парохијског дома у Дески постоји и библиотека црквених књига, али и световне литературе. Тематски круг који она обухвата веома је разноврстан, али за сада није урађена каталогизација књига у библиотеци, оне нису пописане ни класификоване, нити постоји уређен начин њихове позајмице. У овој црквеној библиотеци чувају се и незаведени примерци гласила „Слога“. Примерци „Слоге“ однети су и у сеоску библиотеку, међутим, они ни тамо нису заведени као периодика.

Ради разумевања улоге овог гласила вреди напоменути да је оно настало из потребе да се оствари сталан канал информација и контакт између пароха Миличића и парохијана у селима Деска, Вашархељ и Нови Сентиван. Парохијани су били махом старије особе које готово уопште не користе интернет. Оснивање штампаног гласила сматрано је за добар начин кроз који је могуће остварити сталну комуникацију и повезаност како пароха са парохијанима, тако и између самих мештана.

Интересовање за садржај листа покушано је одржати и објављивањем свих сервисних информација које што се тичу живота Срба у ова три насеља, а с обзиром да их већина живи у мешовитим браковима, постојао је и резиме на мађарском језику, како би „Слога“ била приступачна и разумљива свим члановима породице. Након почетних тешкоћа, својим сугестијама на техничку опрему и садржај гласила значајно је утицао и Велимир Вељко Радић, учитељ у пензији и становник Деске,

који се прихватио коректуре текстова. Током година излажења, постепено је укинута рубрика „Наши парохијани“ која је потенцијално представљала најнепосреднији и најбогатији историјски извор о животу мештана. Међутим, у малим срединама појединци нису увек били ради да своју животну причу износе у јавност.

Независно од тога, гласило је добро прихваћено, посебно међу старијим мештанима, који су исказивали задовољство што први пут имају свој локални лист, који им се обраћа на српском језику о питањима која су битна за заједницу.

БИБЛИОГРАФСКИ ОПИС ЧАСОПИСА „СЛОГА“

У обради библиографске јединице гласила „Слога“ пошло се од става Војислава Максимовића који истиче да посебну специфичност показују пописи наслова и заглавља периодичних публикација, те да се њихов библиографски опис разликује од пописа чланака или књига:

„За добар попис и библиографску обраду једног гласила биће неопходно да се покажу следећи библиографски елементи: 1) назив гласила, 2) поднаслов који ближе одређује његов профил и намену, 3) мјесто излажења, 4) годишта у којима је излазило, 5) начин излажења (дневно, недјељно, мјесечно итд), 6) назив или име издавача, 7) име и презиме главног и одговорног уредника (или свих главних и одговорних уредник, ако их је било више. За потпуније објашњење и овдје је неопходна напомена или анотација“ (1987: 23).

Гласило Српске православне парохије Светог Преображења Господњег у Дески „Слога“ излазило је од треће трећине 2009. године до 28. фебруара 2017. године. Према је гласило објављивано девет година, током којих су изашла укупно 32 броја не постоји библиографски траг о овом гласилу. Објављена су 32 броја у 26 свезака, с обзиром да су поједина издања били двоброји, а једно и троброј. Прва три броја су објављена без клемовања, односно са пресавијеним папиром, да би од четвртог броја странице биле повезане клемовањем.

Попис свих објављених бројева „Слоге“ урађен је *de visu*. Бројеви су наведени хронолошким редом, односно редом излажења.

Сви бројеви су објављени у црно белој техници, на ћирилицу, и доступни су у парохијској библиотеци Светог Преображења Господњег у Дески и у приватној збирци аутора.

БИБЛИОГРАФИЈА „СЛОГЕ“ 2009 – 2017.

1. Слога: Гласило Српске православне парохије Светог Преображења Господњег у Дески / јереј Светомир Миличић. – Деска: Српска православна парохија Светог Преображења Господњег у Дески (Сегедин: Perfect Profil KFT), 2009 – 2017. – Тромесечно. – Год. I, бр. 1. – 2009. – 12 стр, 30 см. – Ћирилица.

Црно-бела штампа са фотографијама. – Пресавијен папир без клемовања. – Доступност: парохијска библиотека Светог Преображења Господњег у Дески, приватна збирка аутора.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Наши парохијани – Милан Петков – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

2. Слога – Год. I, бр. 2. – 2009. – 12 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохије – Наши парохијани - Јулијана Иванов – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

3. Слога – Год. II, бр. 3. – 2010. – 16 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохије – Наши парохијани - Дафина Путник – In memoriam – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

4. Слога – Год. II, бр. 4. – 2010. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохије – Наши парохијани - Ана Крунић – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

5. Слога – Год. II, бр. 5. – 2010. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Наши парохијани - Василије Марковљев – Богословље – In memoriam – Поменик – Резиме на мађарском.

6. Слога – Год. II, бр. 6. – 2010. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Наши парохијани - Сретен Адамов – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

7. Слога – Год. III, бр. 7. – 2011. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Наши парохијани - Радоје Новков – Богословље. – Поменик. – Резиме на мађарском.

8. Слога – Год. III, бр. 8. – 2011. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

9. Слога – Год. III, бр. 9. – 2011. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – In memoriam – Поменик – Резиме на мађарском.

10. Слога – Год. III, бр. 10. – 30. новембар 2011. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха. – Парохијска хроника. – Распоред богослужења. – Наши парохијани – Др Марко Рус. – Обавештења са подручја парохија. – Богословље. – Поменик. – Резиме на мађарском.

11. Слога – Год. IV, бр. 11. – 29. фебруар 2012. – 20 стр, 30 см. – Ђирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

12. Слога – Год. IV, бр. 12. – 31. мај 2012. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
13. Слога – Год. IV, бр. 13. – 31. август 2012. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
14. Слога – Год. IV, бр. 14. – 30. новембар 2012. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
15. Слога – Год. V, бр. 15. – 28. фебруар 2013. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
16. Слога – Год. V, бр. 16. – 31. мај 2013. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
17. Слога – Год. V, бр. 17. – 31. август 2013. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
18. Слога – Год. V, бр. 18. – 30. новембар 2013. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
19. Слога – Год. VI, бр. 19. – 28. фебруар 2014. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
20. Слога – Год. VI, бр. 20. – 31. мај 2014. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
21. Слога – Год. VI, бр. 21-22. – 30. новембар 2014. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
22. Слога – Год. VII, бр. 23-25. – 31. август 2015. – 24 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
23. Слога – Год. VIII, бр. 26-27. – 29. фебруар 2016. – 24 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.
24. Слога – Год. VIII, бр. 28. – 31. мај 2016. – 20 стр, 30 см. – Тирилица.
Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

25. Слога – Год. VIII, бр. 29. – 31. август 2016. – 27 стр, 30 ст. – Тирилица.

На насловној страни руком, хемијском оловком унето: Двоброј 29/30.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

26. Слога – Год. IX, бр. 31-32. – 28. фебруар 2017. – 20 стр, 30 ст. – Тирилица.

Садржај: Реч пароха – Парохијска хроника – Распоред богослужења – Обавештења са подручја парохија – Богословље – Поменик – Резиме на мађарском.

ЗАКЉУЧАК

Периодика објављена на српском језику саставни је део националне културне баштине, независно од времена, места и државе објављивања. Такав је случај са гласилом „Слога“ које је у мађарском месту Деска излазило у периоду од 2009. до 2017. године свака три месеца, уз повремена одступања. Гласило је формирано из актуелних и практичних разлога – ради ширења информација међу мештанима о активностима српске заједнице и посебно црквеним богослужењима. Посредно, имало је и мисију у успостављању непосредног контакта између пароха и парохијана, као и снажење веза између самих мештана.

Премда претежно окренуто верским темама, проширењем садржаја, увођењем разговора са старијим мештанима, објављивањем података из живота парохије и парохијана, те великог броја црно-белих фотографија уз обавезан потпис о лицима која су на фотографијама, гласило „Слога“ по свом значају превазишло је почетну намеру. Садржај гласила представља непосредни извор и грађу за живот српске мањине на тлу друге државе. Осим тога, реч је о изолованом и, према досадашњим сазнањима, јединственом покушају мале мањинске заједнице да на свом језику бележи дешавања које су од значаја за њен живот и опстанак.

За гласило „Слога“ не постоји раније сачињен библиографски опис, односно његово постојање није забележено у каталозима библиотека Србије, ни Мађарске, па ни у црквеној библиотеци Српске православне цркве, те је отуда оно „невидљиво“ за све потоње истраживаче живота српске мањине на тлу Мађарске, без обзира о којој области интересовања да је реч.

Издавачка делатност српске мањине у Мађарској није велика по обиму, и у том скромном опусу, издавање информативних гласила, уз изузетак Српских недељних новина, готово је занемарљив. Издавање гласила „Слога“ у једном временском периоду, у малој сеоској средини, представља изузетак и вредан покушај бележења живота заједнице у дијаспори.

ЛИТЕРАТУРА

Гавриловић 2013: Владан Гавриловић. *Велика сеоба Срба као миграциони феномен у време Великої дечкої раїи*. <https://istrazivanja.ff.uns.ac.rs/index.php/istr/article/view/1700/1736>

Давидов 1990: Динко Давидов. *Споменици Будимске епархије*. Београд: Пролета: Републички завод за заштиту споменика културе: Балканолошки институт САНУ; Нови Сад: Матица српска.

Деретић 2018: Јован Деретић. *Културна историја Срба*. Београд: Euro Book.
 Илић 2011: Марија Илић. Велика сеоба Срба у колективном памћењу: заједнице памћења и жанрови. *Жива реч*. Зборник радова. Ур. Мирјана Детелић. Снежана Самарџија. Београд: Балканолошки институт Српске академије наука и уметности: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

Изложба поводом 330 година од Велике сеоба Срба. <http://www.bms.ns.ac.rs/izlozbe/izlozba306.pdf>

Јиречек-Радонић 1984: Константин Јиречек-Јован Радонић. *Историја Срба*. (*Културна историја*). Друга књига. Треће издање. Београд: Слово љубве.

Калић 1994: Јованка Калић. *Срби у њоном средњем веку*. Београд: Српска академија наука и уметности.

Кисић-Васић 2021: Милица Кисић-Дејана Васић. *Повења краља Жиџмунда прагу Ковину из 1428. године*. Зборник радова. Мешовита грађа, књ. XLII стр. 7–23. Ур. Радомир Ј. Поповић. Београд: Историјски институт. <https://www.ksh.hu/nepszamlalas>

Lemajić 2014: Nenad Lemajić. *Rani kontakti Srba i Habzburgovaca (do Mohačke bitke)* <https://istrazivanja.ff.uns.ac.rs/index.php/istr/article/view/1725/1761>

Максимовић 1987: Војислав Максимовић. *Основе теорије диглографије са примјерима*. Београд: Народна библиотека Србије. <https://www.serbdiocese.hu/eparhija/manastiri/manastir-grabovac/>

Маловић 2010: Гојко Маловић. *Сеоба у мајицу – оштирање Срба у Мађарској 1920-1931*. Нови Сад: Матица српска; Будимпешта: Самоуправа Срба у Мађарској.

Ђирковић 2004: Сима Ђирковић. *Срби међу европским народима*. Београд: Equilibrium.

Ćirković 2020: Sima Ćirković. *Živeti sa istorijom*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji. Biblioteka Svedočanstva, knjiga br. 41. Tekstove odabrao i priredio Vlastimir Đokić.

Aleksandra P. ISAKOV

Svetislav Đ. RAJŠIĆ

„SLOGA” – JOURNAL OF THE SERBIAN ORTHODOX PARISH
 OF THE HOLY TRANSFIGURATION OF THE LORD IN DESKA:
 BIBLIOGRAPHY APPENDIX OF THE JOURNAL

SUMMARY

This paper deals with the journal published by the Serbian Orthodox Parish of the Holy Transfiguration of the Lord in Deska, a village near Szeged, where Serbs were once a majority but are now a small community that strives to preserve its language, culture, and customs through educational, cultural, and spiritual institutions. The journal „Sloga“ was published for a brief period of nine years and besides religious topics, it contained texts dedicated to the community in the settlements of Deska, Vasharhelj, and Novi Sentivan, as well as profiles of parishioners with their detailed biographies. These data provide insights into the present life of the small community and the way of life of the small national group over the past few decades through the stories of the parishioners. This is also the

first journal published in the Serbian language in villages in Hungary where the Serbian population was once the majority. It represents an extraordinary effort by the parish priest who organized the journal to preserve the language and maintain the unity of the community through information about its individual members.

Key words: Periodical, journal „Sloga“, Serbian Orthodox Parish of the Holy Transfiguration of the Lord in Deska, Serbian minority, Hungary, Deska, 2009-2017, Svetomir Milićić.